

Hengst in Rupelmonde

Dirk Gorrebeeck

Zoals zo vaak levert een kleine aanleiding toch een prettige zoektocht op.

Op het internet werd een postkaart uit 1907 aangeboden van de haven van Rupelmonde.

En op die postkaart stond een schattig scheepje.

Ook Rupelmonde had rond die tijd steeds vier à vijf Hengsten op zijn registers ingeschreven.

Het waren typische vissersschepen, meer specifiek geschikt voor de mosselvangst, vandaar ook die platte bodem. Bij hoog water gingen ze boven een zandbank liggen, vielen daarna droog en met een slagrijf (soort rakel) werden de mosselen samengeveegd en zo werd er ca. 6 ton ingeladen. Hierna begon het eigenlijke werk. Met de lading aan boord trokken zij dan stroomopwaarts en verkochten hun vangst in alle mogelijke haventjes langs de Schelde en haar bijrivieren. Ze gingen zelfs tot in Roubaix bij Rijsel!

Op deze wijze hebben zij eeuwenlang gezorgd voor 'betaalbare proteïne' voor de gewone burger.

De Hengst is een typisch Vlaams schip, dat wil zeggen met vallende steven en

scherpe boeg, dit in tegenstelling tot Brabantse schepen die een ronde volle boeg hebben.

Hoe oud is de Hengst? De eerste vermelding die we schriftelijk kunnen nawijzen is er een uit 1655 maar waarschijnlijk is hij al veel ouder.

In de 19e tot begin 20e eeuw werden zij nog gebouwd op de werf De Clerck in Kruispolder en op de werf Verras in De Paal. Het vlaggenschip van onze vereniging Tolerant 'D'n Bruinen' is zo'n Hengst (maar is niet zo typisch daar hij in 1920 met 1,5 m verlengd werd en vaste zetboorden kreeg. Ons tweede schip de Pegasus is een replica en lijkt veel meer op die van de foto. Trouwens als je een mooie en zeer gelijkende maquette van een Hengst wil zien, ga dan naar de technische dienst van de gemeente Kruibeke daar staat ze op een kast.

Oorspronkelijk stond deze maquette trouwens op de schouwman-
tel in het oude gemeentehuis van Rupelmonde! (Dus op z'n histo-
risch correcte plaats)"

Uit nieuwsgierigheid gingen we te rade bij onze vrienden de botenrestaurateurs van Tolerant. Konden zij ons iets meer vertellen over dit scheepje?

Blijkbaar gaat het om een 'hengst', een courant type vissersboot destijds. Zelfs het nummer kan je lezen: GRA 53. GRA staat voor Graauw, (ja met twee a's) een dorp in Zeeuws-Vlaanderen, deelgemeente van Hulst.

Leo Maes (Tolerant): *Hierbij is de kans heel groot dat de eigenaar een Oost-Vlaming was, uit Kieldrecht. Rond de tweede helft van de negentiende eeuw verloor Kieldrecht zijn haventje door de verdere inpoldering en gingen de lokale vissers naar Graauw of naar Clinge net over de grens om te "havenen". Vissers, ja want de hengst is een typisch platbodemschip van de linkeroever van de Schelde. Dus een oer-Vlaams (Oost-Vlaams en Zeeuws-Vlaams) schip. In Zeeland, dus op de rechter Scheldeoever voer men met de Hoogaars, een vergelijkbaar doch net iets ander vaartuig.*

Men zegde dan ook dat de Hengst het schip van de katholieken was!

Jan Porcellis, Mosselvisser, 1622, het oudst bekende schilderij van een hengst. Royal Maritime Museum, Greenwich.

Maquette op de schouwmantel in het oude gemeentehuis van Rupelmonde!

Ik ging nog even verder op zoek en kwam in contact met het Heemkring 'De 4 Ambachten' en met het Zeeuws Archief. Bijna onmiddellijk kwam er antwoord van Marc Buise (De 4 Ambachten) en Koen De Vriese, Peter Hamer en ook Toon Franken van het Zeeuws Archief. Ik vat hun antwoorden samen:

"Na uitvergroting blijkt het consentnummer GRA 53. Een consentnummer is sinds 1883 verplicht voor Nederlandse Vissers die buiten de Nederlandse wateren visten. Men registreerde vaartuigen op nummer per gemeente. Dus aan de letters kan je de gemeente herkennen. Hier staat GRA voor Graauw nummer 53. Naam: de Vrouwe Marie, inderdaad een hengst. Geregistreerd op 2 maart 1913." Het was wel al sinds 1899 internationaal wettelijk verplicht maar voor 1911 deed bijna niemand het. Misschien deed onze mosselvisser het omdat hij regelmatig in België voer?

Conclusie: het scheepje op de foto is toch niet de GRA53 die we teruggevonden hebben, maar het was het zoeken waard. Misschien weet er iemand of er ooit een Rupelmondse mosselvisser geweest is die zijn hengst in Graauw stalde, vóór 1911?

Bronnen:

Leo Maes van Tolerant

Marc Buise van Heemkring De Vier Ambachten

Koen De Vriese, Peter Hamer en Toon Franken van het Zeeuws Archief
Zuiderzeemuseum, Visserijregister

Jules Van Beylen, (en Werner Van de Walle), De Hengst, Gent, 2007

1. Letterteeken en nummer van inschrijving: R. I. 5.		19-8-27. nieuw ingeschreven, Lvaan G.R.A. 53.
2. Gemeente: <i>Sillands. Bath.</i>		
BIJZONDERHEDEN VAN HET VAARTUIG.		
3. Soort: <i>halfpds. plab. mt. (hengst)</i>	4. Bruto inhoud <i>31</i> m ³	6.8.47 overgenomen i nieuw register.
5. Naam	Netto inhoud <i>13</i> m ³	
6. Aantal der bemanning <i>2</i>		
7. Naam en voornamen van den eigenaar <i>Corv. J. de Moor</i>		
8. Woonplaats <i>Bessendrecht</i>		
9. Bijzonderheden betreffende de soort en de plaats der uitlopende visserrijen.	<i>Visschary in de Westerschelde vanaf Bath tot de Belgische grens.</i>	
10. Dagteekening van inschrijving <i>22 Augustus 1927.</i>		22-8-27. R. I. 5. 2-5-13. G. R. A. 53. 9-9-11. G. I. N. 30.

Naschrift: En kijk: de consentbrief van 22 augustus 1927 (Zuiderzeemuseum) is nog te vinden met al die gegevens erop (rechtsonder op de brief). Het schip werd de eerste keer ingeschreven op 9 september 1911 in Clinge (Nederland) met nummer CLN30. Op dat moment begint het schoentje te wringen natuurlijk. Onze postkaart is van 1907! Het kan dus niet over hetzelfde scheepje gaan. Wat blijkt? Consentnummers van schepen die uit de vaart genomen waren, werden hergebruikt. Dus ons scheepje moet al voor 1913 uit de vaart genomen zijn. Misschien was het toen zelfs nog niet erg oud want in 1907 was het absoluut nog niet gebruikelijk om het nummer op de boeg te zetten; meestal stond het in een cirkel achteraan.